

ESSPROS

Evropski sistem integrisane statistike socijalne zaštite

Metodološka objašnjenja
-nacrt-

Bosna i Hercegovina

BHAS

Agencija za statistiku
Bosne i Hercegovine

Sarajevo, 2026.

ESSPROS

Evropski sistem integrisane statistike socijalne zaštite

Metodološka objašnjenja
-nacrt-

Bosna i Hercegovina

Agencija za statistiku
Bosne i Hercegovine

Sarajevo, 2026.

Sadržaj

UVOD	3
PRAVNI OSNOV	3
OBUHVAT	4
DEFINICIJE I OSNOVNI KONCEPTI ESSPROS-A	5
Definicija socijalne zaštite	5
Šema socijalne zaštite	7
Prihodi šema socijalne zaštite	10
Rashodi šema socijalne zaštite	13
Socijalne naknade	14
ESSPROS MODULI	15
Modul o korisnicima penzija	15
Net modul	15
VALIDACIJA PODATAKA	16

Uvod

Evropski sistem integrisane statistike socijalne zaštite (ESSPROS) razvijen je krajem 70-ih godina. Razvio ga je Eurostat zajedno sa predstavnicima država članica Evropske unije, kao odgovor na potrebu za posebnim instrumentom statističkog praćenja socijalne zaštite u državama članicama EU. Razvoj sistema povezan je s rastućim zahtjevima za statističkim informacijama i analizama u oblasti socijalne politike.

ESSPROS je harmonizovani sistem koji predstavlja instrument za analize i poređenje finansijskih tokova socijalne zaštite. Ciljevi ESSPROS-a su pružiti sveobuhvatan opis socijalne zaštite u državama članicama Evropske unije i zemljama kandidatima za članstvo u Evropskoj uniji, finansiranja socijalnih naknada te stvoriti sistem pogodan za međunarodnu uporedivost i usklađenost s drugim statistikama.

Ciljevi ESSPROS-a su pružiti sveobuhvatan i usklađen opis socijalne zaštite obuhvatajući:

- socijalne naknade i njihovo finansiranje;
- usmjerenost ka međunarodnoj uporedivosti;
- usklađenost sa drugim statistikama, posebno nacionalnim računima.

ESSPROS se sastoji od Glavnog sistema, te dva modula. Glavni ESSPROS sistem obuhvata podatke o socijalnim naknadama i njihovom finansiranju u toku jedne godine, kroz prihode i izdatke jedinica koje su odgovorne za pružanje socijalne zaštite. Glavni sistem na godišnjoj osnovi prikuplja podatke o socijalnoj zaštiti u bruto iznosima (dakle, prije nego što primalac naknade socijalne zaštite na njih eventualno plati bilo kakav oblik poreza, doprinosa ili bilo kakva druga obavezna davanja).

Pored Glavnog sistema ESSPROS sadrži i dva modula – Modul korisnika penzija i Modul neto socijalnih naknada. Svaki modul ima vlastitu metodologiju i zasniva se na specifičnim izvorima i/ili metodama procjene. Teme modula određene su na osnovu potreba koje je izrazila Evropska komisija i države članice.

ESSPROS istraživanje se provodi na godišnjoj osnovi, u skladu sa dinamikom prikupljanja podataka koju je definisao Eurostat. Referentna godina se odnosi na dvije godine unazad (t-2, npr. u 2025. se prikupljaju podaci za referentnu 2023.). Podaci se prikupljaju u redovnim vremenskim intervalima, čime se omogućava kontinuirano praćenje trendova u potrošnji socijalne zaštite i socijalnih naknada.

Pravni osnov

Statističke institucije u BiH statističku aktivnost realizuje na osnovu sljedećih zakona:

- Zakona o statistici Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 26/04 i 42/04),
- Zakona o statistici Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br.63/03 i 9/09) i
- Zakona o statistici Republike Srpske (Službeni glasnik RS 85/03).

Glavne regulative koje definišu ESSPROS sistem su:

- Regulatorica (EU) br. 458/2007 Evropskog parlamenta i Vijeća o Evropskom sistemu integrisane statistike socijalne zaštite (ESSPROS);
- Regulatorica Komisije (EU) br. 1322/2007 o formatima za dostavu podataka, rezultatima koji se dostavljaju i kriterijima za mjerenje kvaliteta za osnovni sistem ESSPROS-a i modul korisnika penzija;
- Regulatorica Komisije (EU) br. 10/2008 o definicijama, detaljnim klasifikacijama i ažuriranju pravila o diseminaciji za osnovni sistem ESSPROS-a i modul korisnika penzija;
- Regulatorica Komisije (EU) br. 110/2011 o formatima za dostavu podataka, rezultatima i kriterijima kvaliteta za modul neto socijalnih koristi;
- Regulatorica Komisije (EU) br. 263/2011 o pokretanju prikupljanja podataka za modul neto socijalnih naknada.

Regulatorica (EU) br. 10/2008 o provođenju Regulatorice (EU) br. 458/2007 Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi s ESSPROS-om, utvrđuje osnovne pojmove i klasifikacije koje se koriste u ESSPROS-u.

Detaljne definicije i klasifikacije sadržane su u ESSPROS priručniku „*ESSPROS Manual and User Guidelines*“.¹

Prikupljanje cijelog seta ESSPROS podataka (Osnovni sistem, Modul korisnika penzija i modul neto socijalnih naknada) je definisano nabrojanim regulativama, ali i konsenzusom postignutim unutar Eurostatove Radne grupe za ESSPROS.

Obuhvat

ESSPROS upitnik obuhvata prikupljanje agregiranih statističkih podataka iz ključnih institucija sistema socijalne zaštite u BiH.

U Bosni i Hercegovini su identifikovane sljedeće institucije i šeme socijalne zaštite, prema administrativnim jedinicama:

Federacija Bosne i Hercegovine

- Federalni zavod za penzijsko/mirovinsko i invalidsko osiguranje (PIO/MIO);
- Zavodi zdravstvenog osiguranja i reosiguranja;
- Federalni zavod za zapošljavanje;
- Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
- Kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite (10 kantona);
- Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata;
- Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-19-014>

Republika Srpska

- Fond penzijskog i invalidskog osiguranja Republike Srpske (PIO);
- Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske;
- Zavod za zapošljavanje Republike Srpske;
- Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske;
- Fond dječije zaštite Republike Srpske;
- Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske;
- Općine i jedinice lokalne samouprave;
- Porezna uprava Republike Srpske.

Brčko distrikt

- Fond zdravstvenog osiguranja Brčko distrikta;
- Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta;
- Vlada Brčko distrikta – Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge;
- Pododjeljenje za socijalnu zaštitu.

Definicije i osnovni koncepti ESSPROS-a

Definicija socijalne zaštite

Za potrebe osnovnog sistema ESSPROS-a i njegovih modula formulisana je konvencionalna definicija socijalne zaštite koja što bolje odgovara potrebama analize socijalne politike i međunarodnog prikupljanja podataka:

Socijalna zaštita obuhvata intervencije javnih ili privatnih tijela s namjerom olakšavanja finansijskog opterećenja domaćinstava i pojedinaca definisanih nizom rizika i potreba, pod uslovom da ne postoji istovremeno uzajamno ili individualno rješenje.

Lista rizika ili potreba koje mogu biti razlog za socijalnu zaštitu uključuje:

1. Bolest/Zdravstvena zaštita
2. Invaliditet
3. Starost
4. Nasljednici
5. Porodica/Djeca
6. Nezaposlenost
7. Stanovanje
8. Socijalna isključenost

Ovi rizici i potrebe određuju osnovne svrhe zbog kojih se sredstva i naknade osiguravaju, bez obzira na zakonske ili institucionalne strukture iza njih. Te svrhe se nazivaju **funkcijama socijalne zaštite**.

Funkcije su definisane prema svojoj krajnjoj svrsi, a ne prema granama socijalne zaštite ili zakonima. Npr. naknade iz penzionog fonda ne spadaju sve u funkciju Starost, jer neke služe pomoći nakon smrti hranitelja (funkcija Nasljednici) ili gubitka radne sposobnosti (Invaliditet).

Prema Eurostatovoj metodologiji, moguće je kompilirati ESSPROS podatke koristeći i Nacionalne račune, prema jasno utvrđenim vezama između određenih naknada u sistemu socijalne zaštite i istih kategorija u nacionalnim računima.

Postoji nekoliko razlika između ESSPROS-a i nacionalnih računa u listi rizika i potreba. Najvažnija je da nacionalni računi uključuju potrebu Obrazovanje, dok je ESSPROS ne uključuje.

Tipovi intervencija

Riječ *intervencija* treba shvatiti široko – uključuje finansiranje naknada i administrativnih troškova, kao i samo pružanje naknada.

U Glavnom sistemu obuhvaćeni su sljedeći oblici naknada:

- novčane isplate korisnicima;
- refundacije troškova korisnicima;
- dobra i usluge direktno pružene korisnicima (naknade u naturi).

Izdaci šema socijalne zaštite klasifikuju se prema vrsti, pa tako razlikujemo:

- **naknade socijalne zaštite,**
- **administrativne troškove,**
- **transfere preusmjerene na druge šeme,**
- **ostale izdatke.**

Naknade socijalne zaštite dijele se na ***naknade bez provjere materijalnog stanja*** i ***naknade zasnovane na provjeri materijalnog stanja***. Osim toga, naknade su klasifikovane prema tipu naknade na ***novčane naknade, naknade u naturi (nenovčane naknade)***, te na ***socijalne doprinose preusmjerene između šema (programa)***. Novčane naknade i naknade u naturi mogu biti ***periodične*** ili ***jednokratne***.

Primici socijalne zaštite također se raspoređuju prema vrsti na:

- **socijalne doprinose,**
- **opće doprinose države,**
- **transfere iz drugih programa,**
- **ostale prihode.**

Finansijski tokovi nekih šema odnose se na transfere koji su ostvareni s drugim šemama. Vrijednosti takvih transfera bilježe se kao rashodi šema u kojoj su nastali, odnosno kao prihodi šema kojim su plaćeni, te stoga nisu uključeni u izračunavanje ukupnih vrijednosti.

Institucije koje pružaju socijalnu zaštitu

Uslov da intervencija dolazi od javnog ili privatnog tijela isključuje direktne transfere između domaćinstava (npr. pokloni ili pomoć rodbini), čak i ako je svrha takve pomoći olakšanje rizika.

Institucije koje pružaju socijalnu zaštitu, a uključene su ESSPROS sistem su:

- fondovi socijalnog osiguranja;
- državni i lokalni organi vlasti;
- poslodavci koji direktno pružaju naknade zaposlenima;
- neprofitne organizacije koje podržavaju dobrobit i pomažu domaćinstvima.

Izostanak istovremenog uzajamnog aranžmana

Definicija zahtijeva da intervencija ne podrazumijeva istovremenu obavezu korisnika da zauzvrat pruži nešto jednake vrijednosti. Npr. dio troškova zdravstvene zaštite koji korisnici sami plaćaju nije socijalna zaštita.

Međutim, naknade mogu biti uslovljene određenim aktivnostima (npr. pohađanje obuke), sve dok te aktivnosti ne predstavljaju rad ili prodaju usluga.

Socijalna zaštita NE uključuje troškove poslodavaca koji se smatraju naknadom za rad (npr. plaćanje prijevoza, štedni planovi, smještaj zaposlenih, usluge za djecu zaposlenih, finansiranje sportskih aktivnosti). Ali uključuje naknade gdje pravo proizlazi iz prethodnog radnog staža zaposlenika.

Poslodavci se u okviru socijalne zaštite ograničavaju na:

- isplatu redovne ili umanjene plate tokom odsustva zbog bolesti, nesreće, trudnoće itd.;
- isplatu zakonskih dodataka za izdržavane članove porodice;
- zdravstvene usluge koje nisu povezane s prirodom posla.

Šema socijalne zaštite

Statistička jedinica u ESSPROS-u naziva se **šema socijalne zaštite**. Definiše se na sljedeći način:

Šema socijalne zaštite je skup pravila, podržan od jedne ili više institucionalnih jedinica, koji uređuje pružanje socijalnih naknada i njihovo finansiranje.

Šeme socijalne zaštite uvijek moraju ispunjavati uslov koji omogućava izradu posebnog računa prihoda i rashoda. Poželjno je da se šeme biraju tako da obuhvataju zaštitu od jedne vrste rizika ili potrebe i da pokrivaju jednu specifičnu grupu korisnika.

Jedna institucionalna jedinica može podržavati više šema socijalne zaštite ako pruža različite vrste naknada. S druge strane, jednu šemu može podržavati više institucionalnih jedinica, gdje je svaka odgovorna za određeni dio naknada ili korisnika.

Na osnovu strukture sistema socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini su identifikovane sljedeće ESSPROS šeme koje proizilaze iz različitih izvora koji pružaju naknade socijalne zaštite:

1. **Nezaposlenost** – izvor: zavodi za zapošljavanje
2. **Zdravstveno osiguranje** – izvor: zavodi zdravstvenog osiguranja
3. **Penziono osiguranje** - izvor: zavodi penzijskog i invalidskog osiguranja
4. **Jedinice lokalne samouprave u Republici Srpskoj** – izvor: 64 općine u Republici Srpskoj
5. **Troškovi poslodavca** – Izvor: Anketa o troškovima rada u BiH, agencija za statistiku BiH, procijenjena šema
6. **Socijalna zaštita Federacije BiH** – izvor: Federalno ministarstvo rada i socijalne zaštite
7. **Socijalna zaštita kantona** – izvor: 10 kantonalnih ministarstava za socijalni rad
8. **Socijalna zaštita Republike Srpske** – izvor: Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske
9. **Socijalna zaštita Brčko distrikta** – izvor: Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge (pododjeljenje za socijalnu zaštitu) Vlade Brčko distrikta

10. **Dječija zaštita Republike Srpske** – Fond za dječiju zaštitu Republike Srpske
11. **Dječija zaštita Brčko distrikta** - Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge (pododjeljenje za socijalnu zaštitu) Vlade Brčko distrikta
12. **Boračko-invalidska zaštita Federacije BiH** – izvor: Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata Federacije BiH
13. **Boračko-invalidska zaštita Republike Srpske** – izvor: Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske
14. **Fond solidarnosti Republike Srpske** – izvor: Budžet Republike Srpske, javni Fondovi solidarnosti, poslodavac

Šeme traju u određenom vremenskom periodu i iste mogu biti aktivne, ali se u nekom periodu vremena mogu i ugasiti. U BiH su, npr u 2020. godini bile aktivne i dvije šeme specifične za period pandemije Covid 19: Šema 18 - Subvencioniranje privrednih subjekata uslijed ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica izazvanih pandemijom Corona virusa, te Šema 19 - Zdravstvena zaštita Covid-19 - Grant Vlade. Ove šeme su bile aktivne do 2021. godine, nakon čega su prestale biti aktivne, jer se program koji su obuhvatale prestao finansirati.

S druge strane, u periodu od 2013. do 2016. godine, bile su aktivne sljedeće šeme: Šema 04 – Socijalna zaštita, Šema 05 – Dječija zaštita i Šema 06 – Boračko-invalidska zaštita. Ove šeme su se nakon 2016. godine razvile u druge šeme, koje su danas drugačije numerisane.

Klasifikacija šema socijalne zaštite

ESSPROS klasifikuje šeme socijalne zaštite na osnovu pet različitih kriterija:

1. vrsta institucije koja donosi glavne odluke
2. pravila zakonodavstva o učešću zaštićenih osoba u određenoj šemi
3. osnova za sticanje prava na naknade
4. obuhvat šeme
5. nivo zaštite.

Za svaki od ovih kriterija šeme se svrstavaju u grupu koja najbolje odgovara njihovom glavnom obilježju.

1. Kriterij odlučivanja

Prema ovom kriteriju šeme mogu biti javne (pod kontrolom vlade) ili one koje ne kontroliše vlada, u zavisnosti od toga koja jedinica donosi najvažnije odluke.

Javne šeme (državne) su one u kojima vlada donosi sve ključne odluke o nivou naknada, uslovima isplate i načinu finansiranja šeme. Obično su definisane zakonom ili propisom i mogu se dalje dijeliti prema nivou vlasti na:

- šeme centralne vlade
- šeme državne i lokalne vlasti.

Šeme koje nisu pod kontrolom vlade su sve one šeme koje vlada ne kontroliše. One se dijele na:

- šeme za zaposlenike koje nisu pod kontrolom vlade
- ostale šeme koje nisu pod kontrolom vlade.

Šeme za zaposlenike koje nisu pod kontrolom vlade su šeme koje organizuju poslodavci za svoje zaposlenike, bivše zaposlenike i njihove izdržavane članove.

Ostale šeme koje nisu pod kontrolom vlade obuhvataju sve šeme koje nisu organizovane od poslodavaca za svoje zaposlenike, te mogu biti namijenjene općoj populaciji ili posebnim grupama.

2. Kriterij zakonske obaveznosti

Prema ovom kriteriju šeme mogu biti obavezne ili neobavezne. U ESSPROS-u se pojam obavezno posmatra iz perspektive zaštićenih osoba.

Obavezne šeme su one kod kojih je učešće propisano zakonom, dok su neobavezne šeme one kod kojih učešće nije zakonski obavezno.

Među neobaveznim šemama razlikuju se dva oblika:

- Šeme dostupne po zakonu – osnovane zakonom, ali je učešće dobrovoljno (npr. dobrovoljno zdravstveno osiguranje).
- Ostale neobavezne šeme – dobrovoljne šeme koje nisu osnovane zakonom.

3. Kriterij sticanja prava

Ovaj kriterij se odnosi na osnov prema kojem zaštićena osoba stiče pravo na naknade, tj. da li naknada zavisi od uplata doprinosa ili ne.

Doprinosne šeme zahtijevaju plaćanje doprinosa od strane zaštićenih osoba ili nekog drugog u njihovo ime kako bi stekli pravo na naknade.

Nedoprinosne šeme ne uslovljavaju pravo na naknade plaćanjem doprinosa.

4. Kriterij obuhvata šeme

Šeme mogu obuhvatati:

- cijelu populaciju
- cijelu ili većinu ekonomski aktivne populacije
- određene specifične grupe.

Univerzalne šeme se primjenjuju se na cjelokupnu populaciju - svi stanovnici ili državljani imaju pravo na naknade kada se ostvari neki od rizika ili potreba.

Opće šeme odnose se na sve ili većinu ekonomski aktivnih osoba.

Posebne šeme su osmišljene za zaštitu specifičnih grupa stanovništva, npr. nastavnika ili zaposlenika u visokorizičnim uslovima.

5. Kriterij nivoa zaštite

Prema nivou zaštite šeme mogu biti osnovne ili dopunske.

Osnovne šeme pružaju minimalni, društveno prihvatljiv nivo zaštite i obično pokrivaju najveći broj korisnika.

Dopunske šeme dopunjuju naknade osnovnih šema, proširuju njihov obuhvat ili ih zamjenjuju u slučajevima kada korisnik ne ispunjava uslove za osnovnu šemu.

Primjeri dopunskih šema mogu biti npr. dodaci na osnovnu penziju, pokrivanje troškova zdravstvene zaštite koji nisu obuhvaćeni osnovnim šemama ili profesionalni fondovi namijenjeni određenim grupama zaposlenih.

Prihodi šema socijalne zaštite

ESSPROS klasifikuje prihode šema socijalne zaštite prema vrsti i porijeklu.

- Vrsta pokazuje prirodu (ili razlog) uplate.
- Porijeklo označava institucionalni sektor iz kojeg uplata dolazi.

Kako isti tip prihoda može finansirati različite funkcije, teško je odrediti raspodjelu prihoda po funkcijama. Zbog toga ESSPROS ne koristi klasifikaciju prihoda prema socijalnim funkcijama.

Vrste prihoda

Prihodi šema socijalne zaštite razvrstani su u četiri glavne kategorije:

- Socijalni doprinosi
- Doprinosi opće države
- Transferi iz drugih šema
- Ostali prihodi

Najveći dio ESSPROS izdataka u BiH čine doprinosne šeme: Nezaposlenost, Zdravstveno osiguranje i Penziono osiguranje. Pored toga, doprinosne šeme su još i Dječija zaštita Republike Srpske, šema Poslodavac i Fond solidarnosti Republike Srpske.

Prihodi se kod šema socijalnog osiguranja isplaćuju dijelom kao stvarni doprinosi poslodavca (stavka 2110100), a dijelom kao doprinosi zaštićenih osoba - zaposlenici (stavka 2121000).

Nedoprinosne šeme svoje prihode ostvaruju preko doprinosa opće države (stavka 2200000).

Tabela 1: Klasifikacija prihoda šema socijalne zaštite prema vrsti

Šifra	Vrsta prihoda
2100000	Socijalni doprinosi
2110000	Doprinosi poslodavaca
2110100	Stvarni doprinosi poslodavaca
2110200	Imputirani doprinosi poslodavaca
2120000	Doprinosi zaštićenih osoba
2121000	Zaposlenici
2122000	Samozaposleni
2123000	Penzioneri i ostali
2200000	Doprinosi opće države
2210000	Namjenski porezi
2220000	Opći prihodi
2300000	Transferi iz drugih šema
2310000	Preusmjereni socijalni doprinosi
2320000	Ostali transferi iz rezidentnih šema
2400000	Ostali prihodi
2410000	Prihodi od imovine
2420000	Ostalo

Objašnjenja kategorija

Socijalni doprinosi (2100000)

To su troškovi koje poslodavci plaćaju za svoje zaposlenike ili koje plaćaju zaštićene osobe kako bi stekle pravo na socijalne naknade.

Doprinosi poslodavaca (2110000)

Troškovi koje poslodavci snose da obezbijede socijalne naknade zaposlenima, bivšim zaposlenima i njihovim izdržavanim članovima.

Stvarni doprinosi (2110100)

Uplate poslodavaca osiguravateljima radi obezbjeđenja socijalnih prava zaposlenih.

Osiguravatelji uključuju:

- fondove socijalnog osiguranja
- neprofitne institucije koje vode doprinosne šeme
- komercijalna osiguravajuća društva
- poslodavce koji vode interne (neautonomne) šeme i imaju rezervacije u bilansu stanja

Imputirani doprinosi (2110200)

Troškovi poslodavaca kada nude socijalne beneficije direktno, bez posredovanja osiguravatelja i bez rezervacija u bilansu.

Doprinosi zaštićenih osoba (2120000)

Uplate pojedinaca radi sticanja ili zadržavanja prava na socijalne naknade.

Razvrstani su na:

- **zaposlenike (2121000)**
- **samozaposlene (2122000)**
- **penzionere i ostale (2123000)**

Doprinosi opće države (2200000)

Troškovi države za vođenje nedoprinosnih šema koje kontroliše država, te finansijska podrška drugim rezidentnim socijalnim šemama.

Obuhvata:

- pokrivanje troškova administracije,
- pokrivanje deficita,
- izvanredne uplate radi jačanja rezervi šema.

Ne obuhvata doprinose koje država plaća za svoje zaposlenike — oni se svrstavaju pod doprinose poslodavca.

Podjela:

- **Namjenski porezi (2210000)** – porezi koji se po zakonu koriste isključivo za socijalnu zaštitu
- **Opći prihodi (2220000)** – ostala sredstva države

Transferi iz drugih šema (2300000)

Transferi iz drugih šema predstavljaju uplate primljene od drugih šema.
U ESSPROS-u se bilježe istovremeno kao rashod u jednoj šemi i prihod u drugoj.

Dijele se na:

- Preusmjereni doprinosi (2310000)

Uplate šema jedne drugoj kako bi se osiguralo trajanje socijalnih prava korisnika.

Primjeri:

- doprinosi za zdravstveno osiguranje penzionera i nezaposlenih koje plaća država,
- doprinosi za djecu iz državnog budžeta,
- zdravstveni doprinosi za korisnike socijalne pomoći.

- Ostali transferi drugih nerezidentnih šema (2320000)

Uplate jedne šeme drugoj radi pokrivanja deficita.

Ostali prihodi (2400000)

Ostali prihodi predstavljaju razne tekuće prihode šema.

Dijele se na:

- **Prihode od imovine (2410000)** – prihodi od finansijske imovine ili neproizvedene imovine (npr. kamate, dividende).
- **Ostalo (2420000)** – uključuje donacije, potraživanja od osiguravajućih kuća, velike poklone, ostale nepripadajuće primitke.

Institucionalni sektori iz kojih prihodi dolaze

Ovi sektori su isti kao u nacionalnim računima.

Institucionalni sektori sadrže:

- Korporacije (finansijske i nefinansijske)
- Centralna vlada
- Državna i lokalna vlast
- Fondovi socijalnog osiguranja
- Domaćinstva
- Neprofitne institucije koje služe domaćinstvima
- Inostranstvo (Ostatak svijeta)

Rashodi šema socijalne zaštite

Rashodi šema socijalne zaštite klasifikuju se prema vrsti, što pokazuje prirodu rashoda ili razlog zbog kojeg je nastao. ESSPROS razlikuje četiri glavne kategorije rashoda, prikazane u tabeli 2.

Tabela 2. Klasifikacija rashoda socijalne zaštite po tipu

Šifra	Vrsta rashoda
1100000	Socijalne naknade
1200000	Administrativni troškovi
1300000	Transferi drugim šemama
1400000	Ostali rashodi

Socijalne naknade (1100000)

U ovu kategoriju ulaze rashodi za socijalne naknade (resursi koji se prenose korisnicima u obliku novca, dobara ili usluga). Ova vrsta rashoda je glavna u okviru ESSPROS-a.

Socijalne naknade obuhvataju transfere, u novcu ili u naturi, koje šeme socijalne zaštite pružaju domaćinstvima i pojedincima kako bi ih oslobodile tereta određenog skupa rizika ili potreba.

Rezidentne šeme socijalne zaštite mogu pružati socijalne naknade i rezidentnim i nerezidentnim zaštićenim osobama. S druge strane, rezidentna domaćinstva i pojedinci mogu primati socijalne naknade od nerezidentnih šema, ali se te naknade ne evidentiraju jer se ne odnose na rezidentne šeme socijalne zaštite.

Administrativni troškovi (1200000)

Administrativni troškovi uključuju troškove koji se terete šemi za njeno upravljanje i administraciju.

Ovi troškovi obuhvataju: registraciju korisnika, naplatu doprinosa, administraciju naknada, inspekciju, reosiguranje, finansijsko upravljanje, opće režijske troškove.

Transferi drugim šemama (1300000)

Transferi drugim šemama predstavljaju nenadoknativa plaćanja drugim šemama socijalne zaštite. Oni se dijele na dvije kategorije:

- **Preusmjereni socijalni doprinosi (1310000)** – plaćanja koja šema socijalne zaštite vrši drugoj šemi kako bi održala ili povećala prava svojih korisnika na socijalnu zaštitu iz šeme primalaca.
- **Ostali transferi drugim šemama (1320000)** – transferi sredstava jedne šeme drugoj radi smanjenja njenog deficita. Na nacionalnom nivou, transferi između šema trebaju biti uravnoteženi, tako da svaki prijem evidentiran kao transfer treba imati odgovarajući rashod u istom iznosu.

Ostali rashodi (1400000)

Ostali rashodi obuhvataju različite vrste rashoda šema socijalne zaštite. Oni se dijele na:

- **Prihode od imovine (1410000)** – odnosi se na plaćanja vlasniku finansijske imovine ili materijalne neproizvedene imovine za stavljanje sredstava ili imovine na raspolaganje

drugoj instituciji. Tipično, ovo su kamate koje šema plaća bankama i drugim kreditorima za uzete kredite.

- **Ostalo (1420000)** – uključuje sve ostale rashode koji se ne mogu svrstati drugdje, poput plaćanja poreza na dohodak ili imovinu. Otplata glavnice kredita se ne uključuje ovdje (ona je izvan obuhvata ESSPROS-a).

Socijalne naknade

U Glavnom ESSPROS sistemu socijalne naknade se klasifikuju prema funkciji i vrsti.

Funkcija socijalne naknade odnosi se na primarnu svrhu zbog koje se pruža socijalna zaštita, bez obzira na zakonodavne ili institucionalne odredbe.

Vrsta naknade odnosi se na oblik u kojem se pruža zaštita.

Klasifikacija po funkciji

ESSPROS razlikuje osam funkcija socijalne zaštite:

- **Bolest/Zdravstvena zaštita** – održavanje prihoda i podrška u novcu ili naturi u vezi s fizičkom ili mentalnom bolešću, isključujući invaliditet. Zdravstvena zaštita je namijenjena očuvanju, vraćanju ili poboljšanju zdravlja zaštićenih osoba, bez obzira na uzrok poremećaja.
- **Invaliditet** – održavanje prihoda i podrška u novcu ili naturi (osim zdravstvene zaštite) u vezi s nemogućnošću fizički ili mentalno hendikepiranih osoba da učestvuju u ekonomskim i društvenim aktivnostima.
- **Starost** – održavanje prihoda i podrška u novcu ili naturi (osim zdravstvene zaštite) u vezi sa starošću.
- **Nasljednici** – održavanje prihoda i podrška u novcu ili naturi u vezi sa smrću člana porodice.
- **Porodica/Djeca** – podrška u novcu ili naturi (osim zdravstvene zaštite) u vezi s troškovima trudnoće, porođaja, usvajanja, odgoja djece i brige za druge članove porodice.
- **Nezaposlenost** – održavanje prihoda i podrška u novcu ili naturi u vezi s nezaposlenošću.
- **Stanovanje** – pomoć u troškovima stanovanja.
- **Socijalna isključenost koja nije drugdje klasifikovana** – naknade u novcu ili naturi (osim zdravstvene zaštite) posebno namijenjene borbi protiv socijalne isključenosti kada nisu pokrivena nekom od drugih funkcija.

Napomena: funkcionalna klasifikacija naknada šeme određuje se prema njihovoj svrsi, a ne prema glavnom području djelovanja šeme. Ako jedna vrsta naknade pokriva više različitih socijalnih rizika ili potreba, specifičnija funkcija ima prednost nad općom.

Ako finansiranje pokriva funkcije izvan opsega ESSPROS-a, samo dio koji je u opsegu osnovnog sistema se evidentira.

Na primjer: kod škola za djecu sa poteškoćama u razvoju finansiranje normalne obrazovne funkcije nije registrovano kao socijalna zaštita, dok je dio koji se odnosi na uslove života djece s invaliditetom registrovan u ESSPROS-u.

ESSPROS moduli

Modul o korisnicima penzija

Modul o korisnicima penzija je jedan od dva ESSPROS modula. Podaci uključuju broj korisnika jedne ili više novčanih naknada unutar šema socijalne zaštite uključujući sedam kategorija penzija grupisanih u četiri osnovne funkcije.

Sedam kategorija penzija u ovom modulu su: invalidska penzija, rana penzija zbog umanjene sposobnosti za rad, starosna penzija, prijevremena penzija, djelimična penzija, porodična penzija, te prijevremena penzija zbog uslova na tržištu rada.

Četiri osnovne funkcije ovog modula su: invaliditet, starost, nasljednici i nezaposlenost.

Podaci su podijeljeni po spolu. U BiH se podaci ESSPROS modula o korisnicima penzija se odnose na korisnike tri vrste penzija koje se isplaćuju u BiH: starosna, invalidska i porodična penzija.

Statistička populacija su korisnici penzijskog osiguranja.

Podaci se prikupljaju jednom godišnje, za cijelu kalendarsku godinu, a referentna godina je, kao i kod Glavnog ESSPROS sistema, t-2.

Net modul

Net modul ESSPROS-a služi za prikaz neto vrijednosti socijalnih davanja, odnosno stvarnog iznosa koji korisnici dobiju nakon odbitka poreza i doprinosa, uzimajući u obzir i porezne olakšice povezane sa socijalnom zaštitom.

Za razliku od Glavnog sistema, koji prikazuje bruto iznose socijalnih davanja, Net modul omogućava realniju procjenu efekata socijalne zaštite na raspoloživi dohodak domaćinstava.

Net modul obuhvata:

- poreze i socijalne doprinose koje korisnici plaćaju na socijalna davanja
- poreske olakšice i povrate vezane za socijalnu zaštitu

U Net modulu socijalnih naknada prikupljaju se sljedeće varijable:

- **Prosječna detaljna poreska stopa (AITR):** definirana kao zbir poreza plaćenih na određenu naknadu od strane korisnika, podijeljen sa ukupnim primanjima za tu naknadu
- **Prosječna detaljna stopa socijalnih doprinosa (AISCR):** definirana kao zbir socijalnih doprinosa plaćenih na određenu naknadu od strane korisnika, podijeljen sa ukupnim primanjima za tu naknadu.

Podaci o neto socijalnim naknadama (restriktivni pristup) razvrstani su istovremeno prema detaljnoj klasifikaciji novčanih socijalnih naknada koje podležu porezima i/ili socijalnim doprinosima.

Naknade koje podliježu oporezivanju

Rashodi evidentirani u Glavnom sistemu obuhvataju bruto socijalne naknade, odnosno vrijednost socijalnih naknada isplaćenih od strane opće vlade prije odbitka poreza ili socijalnih doprinosa koje korisnici plaćaju. ESSPROS Net modul (restriktivni pristup) evidentira socijalne naknade nakon odbitka poreza i socijalnih doprinosa na novčane naknade.

Naknade koje podležu oporezivanju uključuju u BiH Net modulu su:

- Šema 8: Šema poslodavac – Plaćeno bolovanje i Otpremnina
- Šema 13: Dječija zaštita Republike Srpske – Porodiljsko odsustvo

Naknade koje podležu socijalnim doprinosima

Naknade koje podležu socijalnim doprinosima uključuju:

- Šema 3: Penzijsko osiguranje – Invalidska, starosna i porodična penzija
- Šema 8: Šema poslodavac - Plaćeno bolovanje i Otpremnina
- Šema 13: Dječija zaštita Republike Srpske - Porodiljsko odsustvo

Validacija podataka

Proces validacije ESSPROS podataka obuhvata više nivoa kontrole kako bi se osigurala tačnost, konzistentnost i pouzdanost prikupljenih informacija.

Validacija se vrši na nivou prikupljanja podataka, gdje nadležne institucije potvrđuju tačnost dostavljenih podataka iz svojih administrativnih evidencija.

Validacije se provode i od strane Eurostata, gdje se provjerava konzistentnost podataka, upoređujući ih sa prethodnim godišnjim ciklusima, kao i sa relevantnim statističkim izvorima na regionalnom i globalnom nivou. Ovaj proces omogućava identifikaciju odstupanja, grešaka ili neslaganja, te doprinosi pouzdanosti i uporedivosti statističkih podataka među državama.

